

نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای جهان

احمد رضا روشن*

چکیده

واژگان کلیدی: نرخ پوشش تحصیلی زنان و مردان، دسترسی زنان و مردان به آموزش عالی، کشورهای جهان.

تمایل به آموزش، نهضتی جهانی است که حد و مرز نمی‌شناسد. طی سالیان اخیر رشد شتابان و فزاینده‌ی دسترسی به آموزش عالی در بسیاری از کشورها به عنوان پاسخی به ضرورت‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مورد حمایت کشورهای قرار گرفته است. این رویکرد باعث شده که آموزش عالی به عنوان یک نقطه کانونی که پیشرفت جوامع را در سایر زمینه‌ها نیز تضمین می‌کند توجه بسیاری را به خود جلب کند. به همین خاطر کشورهای بر آن شدند تا نظام آموزش عالی خود را تا سرحد توان گسترش دهند با این وجود هنوز شاهد تفاوت زیاد کشورها از لحاظ گسترش آموزش عالی هستیم. یکی از مهم‌ترین شکاف‌های بین کشورهای غنی و فقیر مربوط به میزان دسترسی به آموزش عالی است که می‌توان آن را در قالب شاخص نرخ پوشش تحصیلی (GER) مورد بررسی قرار داد.

در این مقاله با استفاده از آخرین آمار سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورها و مناطق مختلف جهان و به تفکیک جنسیت مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مقدمه

از آنجاکه دسترسی به آموزش عالی (Access to Higher Education)، یکی از مهمترین عوامل در بهبود وضعیت عدالت در جامعه محسوب می‌شود و به طور معنی داری بهره‌مندی‌های اجتماعی و اقتصادی افراد را افزایش می‌دهد. اما دسترسی به آموزش عالی هنگامی عادلانه خواهد بود که برابری فرصت در ورود به دانشگاه به طور عادلانه وجود داشته باشد. بدین معنی که هر داوطلب مستعد ورود به آموزش عالی – صرف نظر از هر نوع ویژگی دیگر، فرصت مساوی برای پذیرش در دانشگاه داشته باشد. در جوامع امروزی، تقریباً تنها راه عضویت در طبقه‌ی متوسط جدید و یافتن شغل‌های متعلق به این طبقه، دستیابی به مدرک دانشگاهی است. همچنین دستیابی به آموزش عالی برای فرزندان خانواده‌های محروم حکم یک پلکان ترقی اجتماعی را دارد. [۱].

یکی از شاخص‌های مهم بررسی وضعیت آموزش عالی، نرخ

* عضو هیأت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تلفن: ۱۸-۲۲۰۱۰۶۱۶ (۰۲۱) و ۲۲۰۵۰۲۳۵ (۰۲۱) و ۰۹۳۲۹۰۷۱۸۳۹

نشانی الکترونیکی: vishtasb4802@yahoo.com

یونسکو مشتمل بر ۲۰ کشور است. در میان این کشورها بیشترین نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی متعلق به لیبی (با ۵۶ درصد) است. پس از آن نیز کشورهای لبنان (۵۱ درصد) و اردن (۳۹ درصد) قرار دارند. کمترین پوشش تحصیلی در کشورهای عربی نیز متعلق به کشورهای جیبوتی (۲ درصد)، موریتانی (۳ درصد) و سودان (۶ درصد) است که هر سه از کشورهای آفریقایی هستند. متوسط نرخ پوشش تحصیلی در کل کشورهای عربی نیز ۲۱ درصد است. (جدول ۱).

توزیع پوشش تحصیلی در بین مردان نیز نشان می‌دهد که سه کشور لیبی (۵۴ درصد)، لبنان (۴۷ درصد) و اردن (۲۸ درصد) بیشترین پوشش تحصیلی مردان را دارند و لیبی (۵۹ درصد)، لبنان (۵۴ درصد) و بحرین (۵۰ درصد) بیشترین پوشش تحصیلی زنان را دارا هستند. متوسط پوشش تحصیلی مردان و زنان در کشورهای عربی نیز ۲۱ درصد است. در بین کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس نیز کشور بحرین با پوشش ۳۶ درصد، درصد این کشورها قرار دارد. عدد مربوط به برخی از کشورهای معروف عربی نظیر مصر، عربستان سعودی، عراق و امارات به ترتیب ۳۴ درصد، ۲۸ درصد، ۱۵ درصد و ۲۲ درصد است. نکته‌ی جالب توجه اینکه نرخ پوشش تحصیلی زنان در بیشتر این کشورهای عربی به جز جیبوتی، عراق، موریتانی، مراکش و یمن بیشتر از مردان است که نشان دهنده‌ی گرایش بیشتر زنان برای حضور در آموزش عالی است.

پوشش تحصیلی (Gross Enrolment Rate-GER) است که نشان دهنده نسبت ثبت نام جمعیت دانشجویی به جمعیت واقع در گروه سنی ۱۸ تا ۲۴ سال است. نرخ پوشش تحصیلی در واقع شاخصی است که میزان دسترسی افراد یک کشور به، آموزش عالی را نشان می‌دهد. [۲].

طبق تعریف، دسترسی به آموزش عالی نه فقط امکان ثبت نام در مؤسسات آموزش عالی، بلکه فرصت مشارکت فعال در همه‌ی عرصه‌های آموزش عالی و نیز نه فقط فرصت توسعه‌ی دانش آکادمیک و آموزش سطح بالا بلکه فرصت توسعه‌ی مهارت‌هایی از جمله: ارتباطات اجتماعی و انسانی، پرسشگری، تفکر انتقادی و منطقی، تصمیم‌سازی (Decision Making)، توسعه‌ی شخصیت، افزایش اعتماد به نفس، قدرت اظهار نظر (Assertiveness) و رهبری (Leadership) است که از طریق شرکت در برنامه‌های تحصیلی رسمی (Curricular) و فعالیت‌های فوق برنامه (Co-Curricular Activities) در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به دست می‌آید. [۳]. بنابراین، طبق تعریف جامع فوق، دسترسی به آموزش عالی تنها بررسی ساده‌ی شاخص‌های کمی آموزش عالی نیست بلکه طیف وسیعی از ویژگی‌های شهروندی را نیز در برمی‌گیرد. در این مقاله با استفاده از آخرین آمار یونسکو [۴]، وضعیت نرخ پوشش تحصیلی در کشورها و مناطق مختلف جهان (طبق تقسیم بندی یونسکو) به تفکیک زن و مرد بررسی می‌شود.

۱- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای

عربی (Arab States):

کشورهای عربی که دامنه‌ی جغرافیایی آنان از خاورمیانه گرفته تا شمال آفریقا را در برمی‌گیرد، طبق تقسیم‌بندی

جدول ۱- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای عربی (درصد)

کشور	زن	مرد	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۲۱	۲۱	۲۱
الجزایر	۱۶	۲۴	۲۰
بحرین	۲۲	۵۰	۳۶
جیبونی	۳	۲	۲/۵
مصر	۳۴	۳۴	۳۴
عراق	۱۹	۱۱	۱۵
اردن	۳۸	۴۰	۳۹
کویت	۱۱	۲۹	۲۰
لبنان	۴۷	۵۴	۵۱
لیبی	۵۴	۵۹	۵۶
موریتانی	۵	۲	۳
مراکش	۱۲	۱۰	۱۱
عمان	۱۸	۱۹	۱۸
فلسطین	۳۷	۳۹	۳۸
قطر	۱۰	۳۳	۲۱
عربستان	۲۳	۳۴	۲۸
سودان	۶	۶	۶
سوریه	-	-	۱۸
تونس	۲۵	۳۵	۳۰
امارات	۱۲	۳۹	۲۵
یمن	۱۴	۵	۹

ترکیه هم جزو این منطقه قرار گرفته است. متوسط پوشش تحصیلی در این منطقه ۵۷ درصد است. بیشترین پوشش تحصیلی در بین این کشورها از آن اسلوونی با ۸۱ درصد است که پس از آن کشورهای لیتوانی (۷۶ درصد) و لتونی (۷۴ درصد) قرار گرفته اند. کمترین میزان پوشش تحصیلی نیز به

۲- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای اروپای شرقی و مرکزی (Central and Eastern Europe)

منطقه ی اروپای شرقی و مرکزی مشتمل بر ۱۹ کشور است که

ترتیب در بین کشورهای آلبانی (۱۹ درصد)، مقدونیه (۳۰ درصد) و ترکیه (۳۱ درصد) قرار دارد. (جدول ۲) از لحاظ توزیع جنسی پوشش تحصیلی در بین مردان به ترتیب کشورهای اسلونی (۶۷ درصد)، اوکراین (۶۳ درصد) و روسیه (۶۰ درصد) هستند و از لحاظ پوشش تحصیلی در بین زنان نیز به ترتیب کشورهای اسلونی (۹۶ درصد)، لتونی (۹۶ درصد) و لیتوانی (۹۳ درصد) قرار دارند. این در حالی است که متوسط پوشش تحصیلی در بین زنان و مردان این منطقه به ترتیب ۶۳ و ۵۱ درصد است. نظام آموزشی قوی وزیر ساخت‌های آموزشی مناسب در این کشورها باعث شده است که پوشش آموزش عالی در این کشورها نیز عملکردی قابل قبول (بالای ۵۰ درصد) را شامل شود. همچنین چنانکه مشهود است در تمام این کشورها (به جز ترکیه) پوشش تحصیلی زنان بیش از مردان است.

جدول ۲- پوشش تحصیلی آموزش عالی در اروپای شرقی و مرکزی (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۵۱	۶۳	۵۷
آلبانی	۱۵	۲۳	۱۹
بلاروس	۵۳	۷۲	۶۲
بلغارستان	۴۱	۴۷	۴۴
کرواسی	۳۵	۴۲	۳۹
چک	۴۴	۵۲	۴۸
استونی	۵۰	۸۲	۶۶
مجارستان	۵۳	۷۸	۶۵
لتونی	۵۴	۹۶	۷۴
لیتوانی	۵۹	۹۳	۷۶
لهستان	۵۳	۷۴	۶۳
مولداوی	۲۷	۴۱	۳۴
رومانی	۴۰	۵۰	۴۵
روسیه	۶۰	۸۲	۷۱
صربستان و مونتنگرو	۳۳	۴۰	۳۶
اسلواکی	۳۶	۴۶	۴۱
اسلونی	۶۷	۹۶	۸۱
مقدونیه	۲۵	۳۵	۳۰
ترکیه	۳۶	۲۶	۳۱
اوکراین	۶۳	۷۵	۶۹

۳- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای آسیای مرکزی (Central Asia)

توزیع جنسیتی پوشش تحصیلی نیز نشان می‌دهد که بیشترین پوشش تحصیلی مردان در سه کشور گرجستان، قزاقستان و قرقیزستان (به ترتیب با نرخ ۴۵، ۴۴ و ۳۷ درصد) است. متوسط پوشش تحصیلی مردان در این منطقه ۲۶ درصد است. همچنین بیشترین پوشش تحصیلی زنان این منطقه در کشورهای قزاقستان (۶۲ درصد)، گرجستان (۴۷ درصد) و قرقیزستان (۴۶ درصد) است. متوسط نرخ پوشش تحصیلی زنان در این منطقه ۲۸ درصد است. همچنین تنها در کشورهای آذربایجان، تاجیکستان و ازبکستان نرخ پوشش تحصیلی زنان کم‌تر از مردان است و در بقیه، پوشش تحصیلی زنان بیشتر است.

کشورهای این منطقه عمدتاً شامل جمهوری‌های استقلال یافته از اتحاد جماهیر شوروی سابق هستند (به جز مغولستان) که از بسیاری جهات تشابهات فرهنگی و منطقه‌ای با ایران دارند. البته برخلاف تصور اولیه، به دلیل اینکه نظام آموزش و پرورش جمهوری‌های سابق شوروی بسیار قوی و گسترده است و نرخ باسوادی مردم این کشورها عموماً بالای ۹۰ درصد است انتظار بر این است که نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در آنها بالا باشد اما در عمل چنین چیزی مشاهده نمی‌شود (جدول ۳).

۴- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای

آسیای شرقی و اقیانوس آرام (East Asia and Pacific)

این منطقه شامل ۱۹ کشور است که بیشترین جمعیت جهان را نیز در خود جای داده است. متوسط نرخ پوشش تحصیلی

متوسط پوشش تحصیلی آموزش عالی در این ۹ کشور معادل ۲۷ درصد است که بیشترین پوشش در کشور قزاقستان (۵۳ درصد) و سپس گرجستان (۴۶ درصد) و مغولستان (۴۳ درصد) است. کمترین نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی نیز در کشورهای فقیرتر این منطقه نظیر آذربایجان (۱۵ درصد)، ازبکستان (۱۵ درصد) و تاجیکستان (۱۷ درصد) است.

جدول ۳- پوشش تحصیلی آموزش عالی در آسیای مرکزی (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۲۶	۲۸	۲۷
ارمنستان	۲۵	۳۱	۲۸
آذربایجان	۱۶	۱۴	۱۵
گرجستان	۴۵	۴۷	۴۶
قزاقستان	۴۴	۶۲	۵۳
قرقیزستان	۳۷	۴۶	۴۱
مغولستان	۳۳	۵۴	۴۳
تاجیکستان	۲۶	۹	۱۷
ترکمنستان	-	-	۲۲
ازبکستان	۱۷	۱۴	۱۵

آموزش عالی در این منطقه ۲۴ درصد است. در بین کشورهای این منطقه کره ی جنوبی، نیوزیلند و استرالیا به ترتیب با ۹۱ درصد، ۸۲ درصد و ۷۲ درصد، در صدر قرار دارند. کمترین نرخ نیز در کشورهای گینه نو (۲ درصد)، کامبوج (۳ درصد) و ساموآ (۸ درصد) وجود دارد. این اعداد نشان دهنده ی شکاف عمیق بین کشورهای این منطقه است. نرخ پوشش تحصیلی دیگر کشورهای معروف این منطقه مثل ژاپن (۵۵ درصد)، چین (۲۰ درصد)، مالزی (۳۲ درصد) و اندونزی (۱۷ درصد) است. (جدول ۴)

از جهت توزیع جنسی نیز در بین مردان، بیشترین نرخ پوشش تحصیلی در سه کشور کره ی جنوبی (۱۱۱ درصد)، ماکائو (۷۱ درصد) و نیوزیلند (۶۶ درصد) است. علت اینکه نرخ پوشش تحصیلی در کره ی جنوبی از ۱۰۰ درصد بیشتر است این است که جمعیت دانشجویی این کشور از تعداد جمعیت واقع در گروه سنی ۱۸ تا ۲۴ ساله بیشتر است. علت این امر می تواند ناشی از وجود افراد خارج از این گروه سنی در میان دانشجویان باشد. در بین زنان نیز بیشترین پوشش تحصیلی در بین کشورهای نیوزیلند (۹۹ درصد)، استرالیا (۸۰

جدول ۴ پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای آسیای شرقی و اقیانوس آرام (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۲۵	۲۳	۲۴
استرالیا	۶۴	۸۰	۷۲
برونئی	۱۰	۲۰	۱۵
کامبوج	۵	۲	۳
چین	۲۱	۲۰	۲۰
فیجی	۱۴	۱۷	۱۵
هنگ کنگ	۳۲	۳۱	۳۱
اندونزی	۱۹	۱۵	۱۷
ژاپن	۵۹	۵۲	۵۵
ماکائو	۷۱	۵۲	۶۱
مالزی	۲۸	۳۶	۳۲
میانمار	۸	۱۴	۱۱
نیوزیلند	۶۶	۹۹	۸۲
گینه نو	۳	۱	۲
فیلیپین	۲۵	۳۱	۲۸
کره جنوبی	۱۱۱	۷۰	۹۱
ساموآ	۸	۷	۷
تایلند	۴۲	۴۳	۴۳
تیمور	۸	۱۲	۱۰
ویتنام	۱۹	۱۳	۱۶

تخصصی این کشورها، نیاز به نیروی متخصص نیز بالا بوده و در نتیجه نرخ مشارکت در آموزش عالی در آنها نیز بالا باشد. (جدول ۶)

در بین ۲۵ کشور این منطقه، متوسط نرخ پوشش تحصیلی ۷۰ درصد است، به عبارت دیگر به اندازه‌ی ۷۰ درصد از جمعیت واقع در گروه سنی ۱۸ تا ۲۴ ساله در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی این کشورها مشغول به تحصیل اند. البته الزاماً تمام این دانشجویان در گروه سنی ۱۸-۲۴ سال قرار ندارند. بیشترین نرخ پوشش تحصیلی در این کشورها متعلق به فنلاند (۹۲ درصد)، یونان (۸۹ درصد) و آمریکا (۸۳ درصد) است. همچنین کمترین میزان این شاخص در این منطقه در کشورهای آندورا (۸ درصد)، لوکزامبورگ (۱۲ درصد) و مالت (۳۲ درصد) است. البته پایین بودن نرخ پوشش تحصیلی کشور لوکزامبورگ با توجه به این که این کشور یکی از بالاترین درآمدهای سرانه‌ی جهان را داراست کمی عجیب به نظر می‌رسد. لازم به ذکر است در منبعی که آمار جدول فوق از آن اخذ شده (یونسکو)، آمار مربوط به کشور آلمان موجود نبود. در هر صورت، از لحاظ توزیع جنسی پوشش تحصیلی، بیشترین مشارکت مردان در کشورهای فنلاند (۸۳ درصد)، یونان (۸۳ درصد) و آمریکا (۶۹ درصد) است. همچنین بیشترین نرخ پوشش تحصیلی زنان در کشورهای فنلاند (۱۰۱ درصد)، سوئد (۱۰۰ درصد) و آمریکا (۹۷ درصد) است. جالب توجه اینکه در این کشورها تنها در کشورهای سوئیس و لیختن اشتاین، نرخ پوشش تحصیلی مردان بیشتر از زنان است و در بقیه، مشارکت زنان در آموزش عالی بیشتر است. متوسط پوشش تحصیلی آموزش عالی مردان و زنان در این کشورها به ترتیب ۶۰ و ۸۰ درصد است.

درصد) و کره‌ی جنوبی (۷۰ درصد) است. متوسط پوشش تحصیلی آموزش عالی مردان و زنان در کل این منطقه به ترتیب ۲۵ و ۲۳ درصد است.

۵- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای آمریکای لاتین و کارائیب

(Latin America and Caribbean)

در ۲۴ کشور این منطقه که آمار آنها در مورد شاخص مورد نظر وجود داشته، متوسط نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی ۲۹ درصد است. البته تعداد کشورهای منطقه‌ی آمریکای لاتین و کارائیب، بیشتر از ۲۴ است اما در جدول ۵ تنها کشورهایی آورده شده‌اند که آمار آنها موجود بوده است. در هر صورت در میان این کشورها، بیشترین نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در آرژانتین (۶۵ درصد)، کوبا (۶۱ درصد) و برمودا (۶۱ درصد) و کمترین نیز در کشورهای آنگولا (۳ درصد)، گواتمالا (۱۰ درصد) و گینه (۱۰ درصد) است. در بین مردان، بیشترین نرخ پوشش تحصیلی در منطقه‌ی آمریکای لاتین و کارائیب در کشورهای برمودا، آرژانتین و شیلی است که نرخ مورد نظر در آنها به ترتیب ۵۶، ۵۴ و ۴۹ درصد است. بیشترین درصد مشارکت زنان در آموزش عالی نیز در این منطقه در کشورهای کوبا (۷۸ درصد)، آرژانتین (۷۶ درصد) و برمودا (۶۶ درصد) است. متوسط پوشش تحصیلی مردان و زنان این منطقه نیز به ترتیب ۲۷ و ۳۲ درصد است. پوشش تحصیلی کلی در کشورهای معروف این منطقه از جمله برزیل، مکزیک، ونزوئلا و شیلی به ترتیب ۲۴، ۲۴، ۴۱ و ۴۸ درصد است.

۶- پوشش تحصیلی در آمریکای شمالی و اروپای

غربی (North America and Western Europe)

ثروتمندترین منطقه‌ی جهان شامل آمریکای شمالی و اروپای غربی که انتظار می‌رود با توجه به اقتصاد پیشرفته و

جدول ۵- پوشش تحصیلی آموزش عالی در آمریکای لاتین و کارائیب (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۲۷	۳۲	۲۹
آنگولا	۲	۵	۳
آرژانتین	۵۴	۷۶	۶۵
باربادوس	۲۲	۵۴	۳۸
برمودا	۵۶	۶۶	۶۱
برزیل	۲	۲۷	۲۴
شیلی	۴۹	۴۷	۴۸
کلمبیا	۲۸	۳۱	۲۹
کاستاریکا	۲۳	۲۸	۲۵
کوبا	۴۶	۷۸	۶۱
جمهوری دومینیکن	۲۵	۴۱	۳۳
السالوادور	۱۷	۲۱	۱۹
گواتمالا	۱۱	۸	۱۰
گینه	۶	۱۳	۱۰
هندوراس	۱۳	۲۰	۱۶
جامائیکا	۱۲	۲۶	۱۹
مکزیک	۲۴	۲۴	۲۴
نیکاراگوا	۱۷	۱۹	۱۸
پاناما	۳۴	۵۵	۴۴
پاراگوئه	۲۱	۲۸	۲۴
پرو	۳۳	۳۴	۳۳
سورینام	۹	۱۵	۱۲
ترینیداد و توباگو	۱۱	۱۴	۱۲
اروگوئه	۲۷	۵۵	۴۱
ونزوئلا	۳۸	۴۱	۴۱

جدول ۶- پوشش تحصیلی آموزش عالی در آمریکای شمالی و اروپای غربی (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۶۰	۸۰	۷۰
آندورا	۸	۹	۸
اتریش	۴۶	۵۵	۵۰
بلژیک	۵۶	۷۰	۶۳
کانادا	۵۳	۷۲	۶۲
قبرس	۳۱	۳۵	۳۳
دانمارک	۶۷	۹۴	۸۰
فنلاند	۸۳	۱۰۱	۹۲
فرانسه	۴۹	۶۴	۵۶
آلمان	-	-	-
یونان	۸۳	۹۵	۸۹
ایسلند	۵۰	۹۳	۷۱
ایرلند	۵۲	۶۷	۵۹
اسرائیل	۵۰	۶۶	۵۸
ایتالیا	۵۶	۷۶	۶۶
لیختن اشتاین	۳۶	۱۴	۲۵
لوکزامبورگ	۱۱	۱۳	۱۲
مالت	۲۷	۳۷	۳۲
هلند	۵۸	۶۳	۶۱
نروژ	۶۳	۹۷	۸۰
پرتغال	۴۹	۶۴	۵۶
اسپانیا	۶۰	۷۴	۶۷
سوئد	۶۴	۱۰۰	۸۲
سوئیس	۵۲	۴۳	۴۷
انگلستان	۵۰	۷۰	۶۰
آمریکا	۶۹	۹۷	۸۳

۷- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای

جنوب و غرب آسیا

(South and West Asia)

طبق تقسیم‌بندی یونسکو، منطقه‌ی جنوب و غرب آسیا تنها شامل ۷ کشور (اما با جمعیت زیاد) است که ایران ما نیز در این منطقه قرار گرفته است. البته معلوم نیست معیار قراردادن ایران در بین کشورها چیست چون هیچ شباهت یا نخیتی بین ما و این کشورها به چشم نمی‌خورد. (به جز تا حدودی افغانستان) (جدول ۷)

متوسط نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای این منطقه ۱۱ درصد است. بالاترین نرخ‌های پوشش تحصیلی نیز متعلق به کشورهای ایران (۲۴ درصد)، هند (۶ درصد) و بنگلادش (۶ درصد) است. کمترین نرخ نیز در کشورهای

افغانستان، سریلانکا و پاکستان است (به ترتیب ۱، ۴، ۵ درصد). البته چنانکه پیداست تقریباً تمام کشورهای این منطقه جزو کشورهای فقیر و کم درآمد محسوب می‌شوند. بیشترین نرخ پوشش تحصیلی مردان این منطقه در ایران (۲۳ درصد)، هند (۱۳ درصد) و بنگلادش (۸ درصد) است. متوسط این شاخص برای مردان این منطقه نیز ۱۲ درصد است. همچنین بیشترین مشارکت زنان در آموزش عالی در این منطقه در کشورهای ایران، هند و بنگلادش است (به ترتیب با عدد ۲۵، ۹ و ۴ درصد). متوسط پوشش آموزش عالی زنان در این منطقه ۹ درصد است. در تمام این کشورها (به جز ایران) برخلاف روندی که در مناطق دیگر دیدیم نرخ پوشش تحصیلی مردان بیشتر از زنان است.

جدول ۷- پوشش تحصیلی آموزش عالی و کشورهای جنوب و غرب آسیا (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۱۲	۹	۱۱
افغانستان	۲	-	۱
بنگلادش	۸	۴	۶
هند	۱۳	۹	۱۱
ایران	۲۳	۲۵	۲۴
نیپال	۸	۳	۶
پاکستان	۵	۴	۵
سریلانکا	۶	۳	۴

۸- کشورهای صحرای آفریقا

(Sub - Saharan Africa)

متوسط پوشش تحصیلی آموزش عالی در این کشورها تنها ۵ درصد است. سه کشوری که بیشترین میزان این شاخص را دارند به ترتیب عبارتند از: لیبیا (۱۶ درصد)، آفریقای جنوبی (۱۵ درصد) و نیجریه (۱۰ درصد)، اگر بخواهیم از کشورهایی که بدترین میزان این شاخص را دارند نام ببریم باید از کشورهای زیادی نام ببریم چرا که در ۷ کشور نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در بین جمعیت ۱۸ تا ۲۴ ساله‌ی این کشورها یک درصد است. بیشترین نرخ پوشش تحصیلی مردان و زنان نیز در سه کشور یاد شده یعنی لیبیا، آفریقای جنوبی و نیجریه است. ضمن اینکه تنها در چهار کشور لسوتو، نامیبیا، آفریقای جنوبی و سوازیلند نرخ پوشش تحصیلی زنان بیش از مردان است و در بقیه، حضور غالب در آموزش عالی از آن مردان است.

کشورهای این منطقه شامل کشورهای آفریقایی منهای کشورهای عرب این قاره است. ۳۴ کشور این منطقه که آمار آنها موجود بود در جدول ۸ آورده شده است. از آنجا که کشورهای این منطقه جزو فقیرترین کشورهای جهان محسوب می‌شوند لذا از قبل پیداست که وضعیت پوشش تحصیلی آموزش عالی در این کشورها چگونه است. در منطقه‌ای که مسأله، بودن یا نبودن است و مشکل تهیه غذا و امکانات اساسی زندگی، مسأله‌ی اصلی این کشورهاست بدیهی است که آموزش عالی برای آنها یک کالای لوکس محسوب می‌شود.

جدول ۸- پوشش تحصیلی آموزش عالی در کشورهای صحرای آفریقا (درصد)

کشور	مرد	زن	کل
متوسط کشورها (گرد شده)	۶	۴	۵
آنگولا	۱	۱	۳
بنین	۵	۱	۳
بوتسوانا	۵	۴	۵
بورکینافاسو	۳	۱	۲
بروندی	۳	۱	۲
کامرون	۷	۵	۶
آفریقای مرکزی	۳	۱	۲
چاد	۲	-	۱
کنگو	۶	۱	۴
اریتره	۲	-	۱
اتیوپی	۴	۱	۳
گابن	۹	۵	۷
گامبیا	۲	-	۱

ادامه جدول ۸

کشور	مرد	زن	کل
غنا	۶	۳	۵
گینه	۵	۱	۳
لسوتو	۳	۴	۳
لیبریا	۱۸	۱۳	۱۶
ماداگاسکار	۳	۲	۳
ملاوی	۱	-	۱
مالی	۳	۲	۳
موزامبیک	۲	۱	۱
نامیبیا	۶	۷	۶
نیجر	۳	۲	۳
رواندا	۳	۲	۳
سیرالئون	۳	۱	۲
آفریقای جنوبی	۱۴	۱۷	۱۵
سوازیلند	۴	۵	۴
توگو	۶	۱	۴
اوگاندا	۴	۳	۳
تانزانیا	۲	۱	۱
زامبیا	۳	۱	۲
زیمبابوه	۵	۳	۴
نیجریه	۱۳	۷	۱۰

جدول ۹ - پوشش تحصیلی آموزش عالی در مناطق مختلف جهان (درصد)

نام منطقه	مرد	زن	کل
کشورهای عربی	۲۱	۲۱	۲۱
اروپای شرقی و مرکزی	۵۱	۶۳	۵۷
آسیای مرکزی	۲۶	۲۸	۲۷
آسیای شرقی و اقیانوس آرام	۲۵	۲۳	۲۴
آمریکای لاتین و کارائیب	۲۷	۳۲	۲۹
آمریکای شمالی و اروپای غربی	۶۰	۸۰	۷۰
جنوب و غرب آسیا	۱۲	۹	۱۱
صحرای آفریقا	۶	۴	۵
ایران	۲۳	۲۵	۲۴
متوسط کل جهان	۲۸/۵	۳۲/۵	۳۰/۵

نتیجه گیری:

۸- نروژ (۸۰ درصد) ۹- دانمارک (۸۰ درصد) ۱۰- لیتوانی (۷۶ درصد).

همچنین در میان کشورهای جهان ده کشوری که بیشترین نرخ پوشش تحصیلی مردان را دارا هستند به ترتیب عبارتند از: ۱- کره ی جنوبی (۱۱۱ درصد) ۲- فنلاند (۸۳ درصد) ۳- یونان (۸۳ درصد) ۴- ماکوئوی (۷۱ درصد) ۵- آمریکا (۶۹ درصد) ۶- اسلوانی (۶۷ درصد) ۷- دانمارک (۶۷ درصد) ۸- نیوزیلند (۶۶ درصد) ۹- سوئد (۶۴ درصد) ۱۰- استرالیا (۶۴ درصد).

بیشترین نرخ پوشش تحصیلی زنان در جهان نیز در این ده کشور وجود دارد: ۱- فنلاند (۱۰۱ درصد) ۲ سوئد (۱۰۰ درصد) ۳- نیوزیلند (۹۹ درصد) ۴- نروژ (۹۷ درصد) ۵- آمریکا (۹۷ درصد) ۶- اسلوانی (۹۶ درصد) ۷- لتونی (۹۶ درصد) ۸- یونان (۹۵ درصد) ۹- لیتوانی (۹۳ درصد) ۱۰- ایسلند (۹۳ درصد).

مقایسه نرخ پوشش تحصیلی در ده کشور اول جهان به لحاظ جنسیتی یکبار دیگر نکته ای را که قبلاً بدان اشاره کردیم را تأیید می کند که تقاضای حضور زنان در آموزش عالی یک گرایش جهانی است و زنان احتمالاً بهترین و کم مخاطره ترین راه برای ارتقای اجتماعی و دسترسی به حقوق و امتیازات برابر با مردان را راهیابی به آموزش عالی می دانند.

مقایسه شاخص پوشش تحصیلی آموزش عالی در سطح جهان نشان می دهد که این شاخص در یک متوسط جهانی معادل ۳۰/۵ درصد است. این شاخص برای مردان جهان ۲۸/۵ و برای زنان ۳۲/۵ درصد است. نکته ی جالب توجه اینکه حضور بیشتر زنان در آموزش عالی یک گرایش جهانی است و مختص به ایران نمی شود و هرچه به سمت کشورهای پیشرفته تر می رویم شاخص پوشش تحصیلی آموزش عالی زنان نیز بیشتر می شود. البته چنان که از آمار جدول ۹ برمی آید شاخص پوشش تحصیلی در ایران از متوسط جهانی کمتر است و نسبت به برخی مناطق، فاصله ی زیادی دارد.

به طور کلی به نظر می رسد هر چه کشورها دارای اقتصادی پیشرفته تر بوده و در آمد سرانه ی بالاتری داشته باشند نرخ پوشش تحصیلی آموزش عالی در آنها بیشتر است و برعکس، هر چه کشورها فقیرتر باشند، آموزش عالی آنها نیز ضعیف تر و مشارکت آحاد مردم آنها در آموزش عالی کمتر خواهد بود. در کل کشورهای جهان ده کشوری که بیشترین نرخ پوشش تحصیلی در آموزش عالی را دارند به ترتیب عبارتند از: ۱- فنلاند (۹۲ درصد) ۲- کره ی جنوبی (۹۱ درصد) ۳- یونان (۸۹ درصد) ۴- آمریکا (۸۳ درصد) ۵- سوئد (۸۲ درصد) ۶- نیوزیلند (۸۲ درصد) ۷- اسلوانی (۸۱ درصد)

منابع و مأخذ:

[3]-Bulumulle, K. Gender Equity Interventions on Access in a Srilankan University-The Open university of Srilanka , (2003).
[4]-Unesco - Enrolment by ISCED levels, Institute for Statistics, www.unesco.org.(2007).

[۱] - روشن، احمدرضا، بررسی پایگاه اقتصادی اجتماعی دانشجویان دانشگاه های تهران (طرح تحقیقاتی) مؤسسه ی پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، (۱۳۸۲).
[۲] - روشن، احمدرضا، راهکارهای افزایش پوشش تحصیلی به ۳۰ درصد- (طرح تحقیقاتی) مؤسسه ی پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، (۱۳۸۶).